

Recenzja pracy doktorskiej mgr Teresy Skrzypczyk, zatytułowanej

**„FUNKCJE TURYSTYCZNE I REKREACYJNE MIEJSKICH TERENÓW
NADRZECZNYCH NA PRZYKŁADZIE WROCŁAWIA”**

Przedłożona do recenzji praca licząca 342 strony składa się z sześciu rozdziałów, poprzedzonych wstępem oraz zakończenia i bibliografii. Ponadto w aneksie zamieszczono wzory narzędzi badawczych oraz dokumentację fotograficzną terenów nadrzecznych Wrocławia i streszczenie pracy w języku angielskim.

Pierwszy rozdział ma charakter wprowadzenia teoretycznego i zawiera, oparte o studia literaturowe, rozważania nad istotą oraz zakresem pojęć najczęściej używanych w pracy, tj. turystyki i rekreacji. Rozważania te dotyczą interdyscyplinarności dziedzin, znaczenia we współczesnym świecie oraz związków z kulturą fizyczną. W rozdziale tym zamieszczono również przegląd kierunków oraz dokonań naukowych w ich obszarze. Przyjmując założenie, że zarówno turystyka, jak i rekreacja realizowane są w konkretnej przestrzeni Autorka sprecyzowała pojęcie przestrzeni geograficznej, ekonomicznej, określanych przede wszystkim jako strefy działań człowieka, następnie przestrzeni miejskiej, jako podstawowego obszaru życia i nabywania doświadczenia przez człowieka, częścią której jest przestrzeń turystyczna i rekreacyjna. Są one strefą wypoczynku i dają możliwość przeżycia przygody, a także regeneracji sił psychofizycznych.

Głównym przedmiotem badań były funkcje turystyczne i rekreacyjne miejskich terenów nadrzecznych. Ich znaczenie, rola oraz wzajemne powiązania zostały sprecyzowane w pierwszym rozdziale. Zawężenie badanego obszaru do terenów nadrzecznych pozwoliło autorce na głębsze rozpoznanie zjawiska turystyki i rekreacji w przestrzeniach miasta, zwrócono także uwagę na tereny zielone oraz zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne jako istotne elementy środowiska przyrodniczego oraz kulturowego, od których zależy realizacja analizowanych funkcji.

Drugi rozdział zawiera założenia metodologiczne zaplanowanego procesu badawczego oraz jego realizacji. Zaproponowany przez autorkę oryginalny model funkcji turystycznych i rekreacyjnych miejskich terenów nadrzecznych stał się narzędziem

wykorzystywanym w kolejnych etapach procesu badawczego. Znajdziemy tu ogólny opis poszczególnych jego elementów, natomiast szczegółowo potraktowano dwa zagadnienia istotne na poziomie ponadlokalnym w organizacji przestrzeni miejskiej, tj. zasad zrównoważonego rozwoju oraz czynników zewnętrznych determinujących rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych.

Rozdział trzeci prezentuje wrocławskie tereny nadrzeczne jako miejsce kształtowania i realizacji funkcji turystycznych i rekreacyjnych oraz jako miejsca badań naukowych. Przedstawiono lokalizację miasta pod kątem położenia wśród rzek, dokonano charakterystyki wykorzystania terenów nadrzecznych we Wrocławiu w zakresie turystyki i rekreacji. Mamy tu do czynienia zarówno z ujęciem historycznym (okres do II Wojny Światowej i od zakończenia wojny do 1989 r.), jak i analizą stanu obecnego. Współczesnemu wykorzystaniu terenów nadrzecznych pod kątem ich zagospodarowania oraz imprez turystycznych, rekreacyjno – sportowych i kulturalnych, jako głównych działań propagujących spędzanie czasu wolnego nad rzekami został poświęcony osobny podrozdział. W rozdziale tym zwrócono uwagę na zapisy strategiczne wyznaczające kierunki rozwoju badanych obszarów w przyszłości. Analizowane są projekty pozwalające na poznanie funkcji terenów nadrzecznych we Wrocławiu kształtowane aktualnie i będących w planach rozwoju miasta oraz umożliwiające identyfikację głównych uwarunkowań w zakresie turystyki i rekreacji. Podkreślić należy dokładną analizę zmieniających się relacji między miastem i rzekami.

W kolejnych rozdziałach, czwartym i piątym, zebrano wyniki badań uzyskanych w przeprowadzonym sondażu diagnostycznym oraz wywiadach z ekspertami. I tak w rozdziale czwartym analizie poddano preferencje i oczekiwania mieszkańców Wrocławia w zakresie realizacji funkcji rekreacyjnych na terenach nadrzecznych. Na wstępie sformułowano cel, zakres i technika badań, następnie przedstawiono kwestionariusz ankiety jako narzędzie badawcze oraz opisano zbiorowość respondentów. Analiza zebranych wyników przedstawiana jest w odniesieniu do siedmiu sformułowanych tez badawczych. Rozdział piąty zawiera prezentację materiału zebranego podczas bezpośrednich wywiadów z ekspertami w zakresie rozwoju miast, turystyki i rekreacji oraz rzek i terenów nadrzecznych. Specjaliści biorący udział w wywiadach odnosili się do problematyki poruszanej w recenzowanej pracy, pozwoliło to Autorce na identyfikację możliwości i ograniczeń w rozwoju funkcji turystycznych i rekreacyjnych, poznanie

wzorów dobrych praktyk wykorzystania miejskich terenów nadrzecznych w Polsce i na świecie oraz możliwych działań popularyzujących spędzanie czasu wolnego nad rzekami.

Celem ostatniego, szóstego rozdziału było wskazanie kierunków oraz możliwości realizacji funkcji turystycznych i rekreacyjnych miejskich terenów nadrzecznych we Wrocławiu. Cel ten Autorka realizuje poprzez przedstawienie modelu funkcji będącego efektem wielopłaszczyznowych badań. Sformułowała również wnioski o charakterze teoretycznym i praktycznym. W warstwie teoretycznej były one wskazaniem w zakresie uwarunkowań i dalszych badań miejskich terenów nadrzecznych. W warstwie praktycznej zostały sformułowane rekomendacje odnoszące się do kierunków rozwoju funkcji turystycznych i rekreacyjnych terenów nadrzecznych Wrocławia.

Zwieńczeniem rozprawy jest zakończenie, które zawiera podsumowanie podjętych działań badawczych w zakresie uzyskania odpowiedzi na sformułowany problem naukowy oraz postawione pytania badawcze. Jest ono również potwierdzeniem osiągnięcia celu niniejszej rozprawy oraz związanych z nim osiągnięć, rozpatrywanych zarówno w sferze praktycznej, jak i teoretycznej.

Należy podkreślić dobrą dokumentację faktograficzną, w której wykorzystano także dokumentację fotograficzną. Liczne zdjęcia, zarówno archiwalne, jak i współczesne, zrobione przez doktorantkę znakomicie ilustrują omawiane zagadnienia. Obszerna jest również bibliografia, licząca 187 pozycji, w tym wiele anglojęzycznych. Zestawiono także dokumenty planistyczne wykorzystane w pracy (ustawy, regulaminy, raporty, plany, założenia i koncepcje) oraz liczne źródła internetowe (46 adresów). Wyjątkowo bogata jest szata ilustracyjna dysertacji, oprócz fotografii zamieszczonych w rozdziałach, jak i zebranych w aneksie w pracy zamieszczono w niej 12 rysunków, 23 schematy, 29 tabel, i 21 wykresów.

Problem i pytania badawcze wskazują na interdyscyplinarny charakter badań naukowych, które niezaprzeczalnie zostały osadzone w naukach o kulturze fizycznej. Uzyskanie odpowiedzi na te pytania wymagało zastosowania odpowiednich metod, technik i narzędzi badawczych, których dobór opierał się na określonych założeniach metodologicznych. Podczas zbierania materiału badawczego posłużono się trzema głównymi metodami badawczymi, były to:

- **metoda analizy historycznej i porównawczej** – obejmowała śledzenie rozwoju funkcji turystycznych i rekreacyjnych miejskich terenów nadrzecznych w czasie; zastosowanie tej metody łączyło badania terenowe, analizę dokumentów i analizę danych statystycznych;
- **metoda monograficzna** – polegała na poszukiwaniu i penetracji naukowej wielu źródeł; była szczegółowym badaniem jednego, indywidualnego przypadku, którym w niniejszej pracy było miasto Wrocław;
- **metoda sondażu diagnostycznego** – służyła zbieraniu informacji i opinii dotyczących rozwoju funkcji turystycznych oraz rekreacyjnych zarówno wśród dużej populacji – mieszkańców Wrocławia, jak i osób indywidualnych – ekspertów w zakresie rozwoju miast, turystyki i rekreacji, rzek i terenów nadrzecznych.

W przeprowadzonych badaniach doktorantka wykorzystwała cztery techniki badawcze wraz z odpowiednimi narzędziami, tj.

- badanie dokumentów – dokumentów urzędowych, planistycznych, strategii, sprawozdań odnoszących się do kształtowania oraz udostępniania dla aktywności turystycznej i rekreacyjnej terenów nadrzecznych; analiza wydarzeń i zjawisk związanych z terenami nadrzeczными;
- obserwację własną, bezpośrednią – przy użyciu kwestionariusza obserwacji; obejmowała tereny nadrzeczne zlokalizowane wzdłuż głównych rzek Wrocławia, przede wszystkim pod względem oceny kształtowania oraz rozwoju elementów środowiska przyrodniczego i antropogenicznego;
- ankietę – wykorzystwała kwestionariusz ankiety do zbadania preferencji i oczekiwań mieszkańców Wrocławia w zakresie rozwoju funkcji turystycznych oraz rekreacyjnych miejskich terenów nadrzecznych,
- wywiad ekspercki bezpośredni i pośredni – z wykorzystaniem ustrukturyzowanego scenariusza rozmowy ze specjalistami w zakresie współczesnego wykorzystania terenów nadrzecznych w odniesieniu do turystyki i rekreacji.

Główny cel pracy odnosi się do dwóch perspektyw badawczych, doktorantka zakładała z jednej strony zidentyfikowanie funkcji turystycznych i rekreacyjnych terenów nadrzecznych, a z drugiej praktyczne wskazanie warunków ich prawidłowej realizacji.

Identyfikując funkcje turystyczne i rekreacyjne realizowane na terenach

nadrzecznych Autorka zwróciła uwagę również na liczne korzyści, które wypływają z ich rozwoju. Są one ukierunkowane zarówno na zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnej, osób odwiedzających, jak i miasta. Ich podstawą jest szczególna specyfika cech terenów nadrzecznych, która wynika z połączenia bliskości wody i zieleni. Istotny jest ich harmonijny dalszy rozwój, który wpływa na ocenę atrakcyjności miasta dokonanej zarówno przez mieszkańców, jak i turystów.

Wyniki badań nad preferencjami mieszkańców Wrocławia w zakresie oferty i zagospodarowania na terenach nadrzecznych są zróżnicowane. Ankietowani mieszkańcy Wrocławia oczekują miejsc przeznaczonych na indywidualne grillowanie i na pikniki (ponad 1/3 badanych osób) oraz wyznaczenia ścieżek pieszych, konnych, rowerowych. Respondenci również często wskazywali na konieczność uruchomienia kina nad rzeką oraz plaż miejskich (na wzór funkcjonującej w Krakowie pod Wawelem), które zwiększyłyby atrakcyjność terenów nadrzecznych. Prawie 1/5 ankietowanych podkreślało, iż ważna dla rozwoju funkcji rekreacyjnych miejskich terenów nadrzecznych jest lokalizacja miejsc indywidualnego wypoczynku w ciszy, ale tyle samo wskazywało na konieczność lokalizacji kawiarni, pubów i rozbudowy bazy gastronomicznej, co tą ciszę i intymność skutecznie zniweluje.

Dysertacja jest opracowaniem interdyscyplinarnym, wielowątkowym, ale i monografią tematów związanych z terenami nadrzeczными Wrocławia. Chciałbym zwrócić uwagę na dość pobieżne potraktowanie wątku wykorzystania rzek i terenów nadrzecznych w miastach jako atrakcji turystycznej. Na str. 42 Autorka, cytując pogląd prof. Golebskiego, stwierdza, że całe miasta są atrakcją turystyczną. Moim zdaniem, miasto jest zbiorem różnych atrakcji (muzea, obiekty kultury, imprezy, architektura) w tym również obiektów natury wraz z odpowiednią infrastrukturą. Wychodząc z takiego założenia i zdefiniowania atrakcji, można tereny nadrzeczne traktować jako atrakcję zarówno dla turystów, jak i mieszkańców danego miasta. Wątek ten „tereny nadrzeczne jako atrakcja dla odwiedzających” co prawda, nie został podjęty w dysertacji, ale Autorka wskazuje przykłady miast, gdzie odpowiednio zagospodarowane tereny nadrzeczne są czynnikiem przyciągającym turystów, wymienia m.in. Warszawa, Kraków, Szczecin, ale brakło porównania Wrocławia z innymi miastami leżącymi nad rzekami.

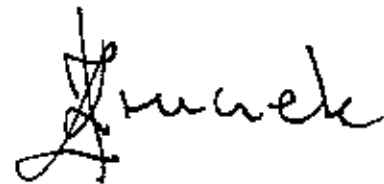
Zauważone nieliczne usterki redakcyjne nie obniżają wartości pracy (np. str.15. niezbyt szczęśliwe sformułowanie – „celem rozdziału było”, na str. 219 w wykresie 10

brak legendy odnośnie stosowanych kolorów i wartości, wykres 11 na str. 220 legenda źle sformatowana, przez co stała się nieczytelna). Omawiając literaturę z zakresu turystyki na str. 30 i dalszych. Autorka szczegółowo opisuje dorobek czasopisma „Turyzm” i ośrodka łódzkiego, pomijając inne, nie mniej zasłużone i wysoko punktowane czasopisma (np. Folia Turistica).

Na podstawie przeprowadzonej recenzji pracy nt. „Funkcje turystyczne i rekreacyjne miejskich terenów nadzecznych na przykładzie Wrocławia” stwierdzam, że Pani magister Teresa Skrzypczyk wykazała się dobrą znajomością literatury przedmiotu, posiada umiejętność formułowania problemu badawczego, organizacji badań oraz interpretacji osiągniętych wyników. Przedstawione wnioski są sformułowane prawidłowo z dbałością o odpowiednie wyważenie argumentów.

Stanowi to, moim zdaniem, podstawę do stwierdzenia, że przedstawiona do recenzji praca spełnia kryteria stawiane rozprawom w zakresie nauk o kulturze fizycznej. Stawiam wniosek o dopuszczenie jej Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Kraków 07.09.2015



dr hab. Zygmunt Kruczek, prof. ndzw.

Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie
Wydział Turystyki i Rekreacji
zygmunt@kruczek@awf.krakow.pl